

ĎÁBLÍK

Elektronický měsíčník pro členy a přátele Cally • Číslo 157 • Vychází 16. srpna 2016

Milí čtenáři,

dnes na úvod trochu letního odlehčení, abych vyvážil tradičně vážný obsah Ďáblíka. Letos na jaře jsme pro naše děti připravili skutečně pestrý program, za který by se nemusela stydět leckterá zážitková agentura. Jáchym s Julinkou přespávali na dvou hradech, drtili geologickými kladívky hadec, kroužkovali, stříkali hasičskou hadicí, odchyťovali pro vědecké účely čolky nebo převáželi ovce remorkérem.

Největší dobrodružství však číhá tam, kde to nejméně čekáme. V polovině června přišel po delší době klidnější víkend, kdy jsme neměli opustit Budějovice. V sobotu jsem vzal děti na Vrbenské rybníky s vidinou pozorování ptactva, které by mohl náš osmiletý ornitolog připsat do databáze AVIF a vylepšit si pořadí v počtu pozorovaných druhů. Už na Lišovském rybníku mezi sídlištěm Máj a Zavadilkou nás navnadil první kvakoš. Opravdové překvapení však čekalo na rybníku Mladohaklovském, který leží od sídliště přes silnici. Pokud hádáte na zrzhlávkou rudozobou, volavku stříbřitou nebo husici liščí, na ty jsme už zvyklí. Naši pozornost upoutal pták, který poletoval nad rákosinou u protějšího břehu a hlasitě křičel. Divný rybák, říkal jsem si. Ale hodně divný, s divným tvarem těla, divnou barvou a ještě divnějším křikem. Pak to stvoření zamířilo k našemu břehu a ve mně rostlo později potvrzené podezření, že nad rybníkem poletuje papoušek, přesněji korela chocholatá.

Děti okamžitě pojaly záměr korelu zachránit. Jáchym mě nejprve (neúspěšně) přemlouval, abych vylezl na stoletý dub, kde pták zrovna odpočíval na proschlé tenké větvičce. Následoval plán na přilákání opeřence. Nebylo však jasné, na co jej lákat, protože jsme měli jen krabičku s drobkami od sušenek. Proto jsme jako lákadlo zvolili dobré slovo. Každou chvíli se k nám někdo z kolemjdoucích přidal, přičemž bylo zajímavé pozorovat, jak si představují mezidruhový dialog. Lákací škála se pohybovala od pískání, přes oslovování jménem (nejčastěji se lidé domnívali, že korela se jmenuje Pepíček) až po přemlouvání. Takže jsme se dvě a půl hodiny pitvořili a švitořili na korelu, která za hysterického řevu oblétovala rybník nebo tiše odpočívala ve větvích dubů na hrázi. Popravdě řečeno – bez dětí bych to asi vzdal. Jenže pravdu měly ony. Ptáček se pokusil napít v letu z hladiny, přičemž si namočil břicho a ocásek. Další leteckou akrobacii už nezvládl a přistál do vysoké trávy, kde jsem ho bez námahy odchytil a vzápětí pocítil na vlastní kůži jeho zobáček. Než jsme ho zavřeli do dětského batůžku (ó, jak předlouhé vteřiny pro něj Jáchym běžel!), krvácely mi ruce na pěti místech a v očích svých dětí jsem se stal hrdinou roku 2016.

Pepiko, jak korelu děti pokřtily, putoval s mezipřistáním v narychlo vyklizené skříňce na lego do záchranné stanice ZOO Ohrada. A náš mladý ornitolog má v AVIFu natolik nevšední záznam, že mu ho mnohý ze služebně starších kolegů může jen závidět.

Jiří Řehounek

V OBSAHU TAKÉ NAJDETE

Koupání v pískovnách prospívá jejich biodiverzitě	str. 2-3
Orchideje rozkvétají i v českých lomech	str. 3-4
O jedné zbytečné cestě za ministrem	str. 12-14
Kvůli bojkotu se od palmového oleje odvrací spotřebitelé i firmy	str. 16-21
Pozvánky na akce	str. 22-26

Koupání v pískovnách prospívá jejich biodiverzitě

Po četných nálezech ohrožených rostlin i živočichů v kamenolomech, pískovnách i na dalších silně narušených místech se pohled přírodovědců na takto zdánlivě zničené lokality změnil. Dnes je již dobře známo, že některé ohrožené druhy hmyzu, obojživelníků či rostlin v běžné krajině nenajdeme, nápadně často však bývají nalézány právě v pískovnách. To, že rekreační funkce pískoven přispívá i k udržení druhové bohatosti v nich i v jejich okolí, ukázala publikovaná studie českých vědců.

Druhy spjaté s obnaženými písčinami byly totiž vždy závislé na pravidelném narušování písečného povrchu činnostmi neregulovaných řek, přirozenými požáry či pastvou větších býložravců. „Když naši předkové krajinu zkrotili, odstranili tím i většinu přírodních mechanismů, jimiž byly otevřené písčiny po tisíce let udržovány. Kvůli tomu dnes písčiny patří k nejohroženějším typům prostředí ve střední Evropě,“ vysvětluje Lukáš Čížek z Biologického centra AV ČR.

Řada mizejících pískomilných druhů našťestí našla útočiště právě v pískovnách, kde těžba částečně zaskakuje za „ochočenou“ přírodu. Největší vliv na ochránářskou hodnotu pískoven má způsob jejich rekultivace. Dnes již bezpečně víme, že technické rekultivace pískoven zcela změní charakter nově vytvořených a ochránářsky velmi cenných stanovišť a tím vytlačí převážnou většinu ohrožených druhů, které pískovnu kolonizovaly.

Ani ponechání přirozenému vývoji však nemusí být dlouhodobou výhodou. Bez přirozeného narušování pískovny dříve či později zarostou a druhy obnažených písků

opět ztratí svůj životní prostor. „Nemůžeme čekat, že vegetace v pískovně samovolně shoří nebo jí strhne povodeň, protože takové, byť přirozené procesy v běžné krajině nevidíme rádi. Proto ale musíme přírodě trochu pomoci,“ doplňuje Robert Tropek z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

A tak mnohdy přichází ke slovu těžká technika, kterou ochránci přírody využívají k obnově tůní, obnažených písčin nebo hnízdních stěn pro břehule a samotářské včely. Takové zásahy jsou samozřejmě drahé a časově náročné. Téměř každá pískovna se však záhy stává oblíbeným místem pro koupání, výlety, motokros a další aktivity, které často více či méně efektivně potlačují bující vegetaci. Vědci i ochránci přírody si proto kladou otázku, jaký vliv na biodiverzitu pískoven mají spontánní volnočasové aktivity a zda je lze využít pro ochranu ohrožených druhů.

V právě zveřejněné studii se tým odborníků vedený Klárou Řehouňkovou věnuje vlivu narušování stanovišť v pískovnách při neorganizovaném koupání. Vědci si pro svůj výzkum vybrali pískovnu Cep II poblíž Suchdola nad Lužnicí na Třeboňsku, která je významným útočištěm mnohých ohrožených druhů a v letních měsících i koupání chtivých rekreatantů ze širokého okolí. Zjistili, že velká část ohrožených druhů rostlin i živočichů dlouhodobě neprospívá na nenarušovaných plochách. Jako druhově nejbohatší se naopak ukázaly pláže s největší koncentrací relaxujících lidí, respektive jejich mozaika s různě zapojenými porosty trav a bylin. Nikoho už asi nepřekvapí, že biologicky nejchudšími stanovišti byly borové monokultury, které bohužel při rekultivacích pískoven stále hrají prim.

„Pískovny se staly oblíbenými přírodními koupališti. Náš výzkum prokázal, že bezděčné narušování

stanovišť při rekreačních aktivitách přírodu neničí, ale naopak jí zcela zadarmo prospívá. Na rozdíl od drahých rekultivací, které nejen podle naší studie většinu ohrožených druhů vyženou nebo zahubí," říká Klára Řehouňková z Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity.

Díky úzkému propojení s praktickou ochranou přírody (dva ze spoluautorů studie jsou členy environmentálních nevládních organizací) se získané poznatky přímo aplikují i v praxi. Zejména Calla z Českých Budějovic je v ochraně biodiverzity pískoven velmi aktivní. Koupání v pískovnách, především v těch aktivních či čerstvě opuštěných, je kvůli bezpečnosti legislativně problematické. Proto se Calla věnuje i jiným způsobům narušování stanovišť, např. využití geocachingu pro ochranné účely. Podobné skloubení využití ohrožených lokalit k volnočasovým aktivitám a ochraně biodiverzity by mělo být prioritou nejen v pískovnách.

„Skloubení ochrany přírody s rekreací může být na mnoha místech poměrně problematické. O to více bychom si měli vážit skutečnosti, že v pískovnách je tomu naopak. Teď záleží na tom, zda se rozhodneme vytvářet po ukončení těžby borové monokultury, nebo jemnou mozaiku písčitých pláží a dalších otevřených stanovišť. Ideálem by vlastně mělo být jakési neformální hřiště se spoustou spokojených rekreantů a jinde vymírajících druhů,“ uzavírá Jiří Řehounek z Cally.

Společná tisková zpráva PřF JU, PřF UK, BC AV ČR a Cally (redakčně kráceno)

Orchideje rozkvétají i v českých lomech

Česká média nedávno přejímala zprávu ČTK, která informovala o výskytu milionů orchidejí na území bývalého rudného dolu Benson Mine v Kanadě (viz např. <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/namiste-byvaleho-povrchoveho-dolu-vyrostly-miliony-orchideji>). Podobná unikátní území ovšem vznikají i v ČR, následná rekultivace je však často paradoxně zničí.

„Čeští odborníci už velice dlouho upozorňují, že převážná část rekultivací přírodě nepomáhá a často jí dokonce škodí. Rozumná těžba surovin může vytvořit zajímavá a vzácná stanoviště, např. písčiny, mokřady nebo otevřené skalní stěny, které postupně osídlí živočichové, houby a rostliny, včetně orchidejí a mnoha dalších ohrožených druhů. Následná rekultivace však ohrožené druhy spolehlivě zahubí či vyžene a vytvoří všední typ krajiny obývaný běžnými druhy,“ vysvětluje prof. Karel Prach z Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity, který je také členem evropského výboru Společnosti pro ekologickou obnovu.

V ČR totiž stále převažují rekultivace technického typu, jejichž výsledkem bývá nejčastěji polní nebo

lesní monokultura. Alternativa, která se stala ve vyspělých zemích běžnou součástí rekultivační praxe, se jmenuje přírodě blízká obnova. Pokud jsou v okolí zachovány alespoň malé zbytky přírodních stanovišť, ohrožené i běžné druhy se do lomu nastěhují snadno. Zatímco čeští vědci přinesli celou řadu důkazů o tom, že přírodě blízká obnova funguje, a patří v oboru ke světové špičce, česká rekultivační praxe za vědeckými výsledky stále pokulhává. Přesto se však najdou i u nás projekty, které propojují špičkový výzkum s ochranou přírody a staly se inspirací i pro zahraniční odborníky. Namátkou můžeme jmenovat kamenolomy Mokrý a Hády v

okolí Brna, jihočeskou pískovnu Cep II nebo revitalizované rašeliniště Soumarský most na Šumavě.

„Určitě nejde o to, aby byly všechny lomy, pískovny nebo výsypky po těžbě uhlí ponechány bez lidských zásahů. Přírodě blízká obnova by se však měla stát rovnocennou alternativou lesnických a zemědělských rekultivací, aby již v budoucnu nedocházelo ke zbytečnému ničení vzácných stanovišť a ohrožených druhů,“ říká Jiří Řehounek, který se přírodě blízkou obnovou po těžbě zabývá v neziskové organizaci Calla.

Tisková zpráva Calla a pracovní skupiny Ekologie obnovy při PŘF JU (redakčně kráceno)

VYŠLO

Poznáváme ostrovy české divočiny

Hnutí DUHA vydalo průvodce po méně známých přírodních lokalitách, který vás pozve do české divočiny. V publikaci najdete nejen tipy na výlety, ale i zajímavosti a fotografie z jednotlivých území, která se nacházejí ve čtyřech moravských a jedné české oblasti. Autoři vybrali místa v Javorníkách, Chřibech, Krušných horách, Litovelském Pomoraví a Oderských vrších. Průvodce je pro zájemce k dispozici zdarma v tištěné (http://obchod.hnutiduha.cz/product/product&product_id=1181) nebo elektronické verzi (http://obchod.hnutiduha.cz/product/product&product_id=1178).

Jiří Řehounek

Nová evropská studie: rys na Šumavě nemusí přežít

Evropští vědci upozorňují, že populární výskyt rysa ostrovida na české, bavorské a rakouské straně Šumavy nemá do budoucna jistotu. Dospěli k tomu genetickou analýzou biologických vzorků rysa (například trusu) sebraných na bavorské straně Šumavy. Tým expertů z Německa, Polska a Ruska v nové studii označil naši největší populace rysa za ohroženou.

Velké šelmy, zejména vlci, se sice do většiny evropských zemí vracejí, situace na Šumavě a Pošumaví je ale odlišná od tohoto trendu. Příčinou je omezený počet zdejších rysů, nízká genetická variabilita a také izolovanost šumavské populace ve středoevropském prostoru. Na vině je přitom především pytláctví, které zabraňuje šíření šelmy do přilehlých oblastí. Aktuální zoologické výzkumy uvádějí, že na Šumavě a v Pošumaví se vyskytuje 65 dospělých rysů. To je o několik desítek méně než před zhruba patnácti lety, kdy jich v jihozápadních Čechách mohlo žít kolem stovky.

Zoologové a ochranáři se shodují, že je třeba s genetickým výzkumem pokračovat, zvýšit počet analyzovaných vzorků a oblast sběru rozšířit také na české a rakouské území. Díky tomu bude možné zpřesnit závěry výzkumu i konkrétní způsoby ochrany rysa.

„Evropští vědci varují v nové studii, že populární rys ostrovid nemusí na Šumavě přežít. Hlavně vinou pytláctví se šumavská populace rysů zmenšila až o třetinu a trpí tím, že není propojená s dalšími oblastmi v Evropě obývanými rysem. To má negativní genetické následky. O to důležitější je práce dobrovolníků našich Rysích hlídek na Šumavě, kteří už jedenáct let přinášejí cenné zprávy z terénu. Ve spolupráci se Správou NP a CHKO Šumava a Správou CHKO Blanský les či ochrannářskou organizací ALKA Wildlife se naši dobrovolníci podílejí na sběru biologických vzorků, kontrole fotopastí a analýze získaných záběrů či na osvětě mezi místními lidmi. Intenzivní mezinárodní odborná spolupráce a systematická dobrovolnická práce pod odborným vedením mohou přinášet kvalitní vědecké poznatky a přispět k lepší ochraně populárních, přesto ale prozatím stále ohrožených velkých šelem.“řekla Josefa Volfová, koordinátorka Rysích hlídek na Šumavě.

Tisková zpráva Hnutí DUHA (redakčně kráceno)

Senát projednal petici na ochranu divočiny v NP Šumava, kterou podepsalo bezmála 60 000 lidí

Celkem 58 269 návštěvníků Národního parku Šumava a lidí z celé republiky apeluje peticí na zákonodárce, aby jasnými pravidly zajistili ochranu divoké přírody na alespoň polovině rozlohy NP Šumava a dali stopku další zástavbě harmonické krajiny. Z toho 48 339 tvoří podpisy předané na petičních arších. Dalších 9 930 osob podpořilo petici on-line na webu. Je to za posledních deset let zdaleka nejvíc, kolik petice apelující na ochranu přírody v nějakém místě měla.

Petici podepsaly osobnosti veřejného života: Jiří Suchý, dramatik, divadelník, textař, básník, spisovatel, skladatel, hudebník, grafik, výtvarník, Věra Čáslavská, sedminásobná olympijská vítězka, Ivan Trojan, divadelní a filmový herec, držitel pěti Českých lvů, Jan Hřebejk, režisér, Ondřej Neff, spisovatel, novinář, vydavatel internetových deníků, Alois Švehlík, člen činohry Národního divadla, Erazim Kohák, filosof, Zdenek Janda, malíř a grafik, Jiří Štěpnička, člen činohry Národního divadla, Aňa Geislerová, herečka, Miroslav Krobot, režisér, herec, Jiří Žáček, spisovatel, překladatel, básník, Eva Kantůrková, spisovatelka, scénáristka, Vladimír Javorský, herec a hudebník, člen činohry Národního divadla, Michal Suchánek, herec, Josef Carda, herec, Jaroslav Plesl, herec, Monika Načeva, herečka a zpěvačka, Boris Hybner, mim, herec, režisér, scénárista, Bára Hrzánová, herečka, Miloslav Stingl, cestovatel, etnograf, spisovatel, Václav Havelka, hudebník, Lenka Krobotová, herečka, Sára Saudková, fotografka, Táňa Fischerová, herečka, spisovatelka, Zdenek Merta, hudební skladatel, klavírista, producent, David Prachař, herec, Hynek Čermák, herec, Michael Heyrovský, vědecký pracovník Ústavu fyzikální chemie AV ČR, syn nositele Nobelovy ceny Jaroslava Heyrovského, David Novotný, herec, Martha Isoová, herečka, Simona Babčáková, herečka, Tom Kočko, hudebník, Linda Rybová, herečka, Ladislav Gerendáš, herec a hudebník, Filip Rajmont, herec, člen činohry Národního divadla, Karel Janeček, zakladatel Nadačního fondu proti korupci, Alexandr Rašilov, herec, člen činohry Národního divadla, Olga Sommerová, dokumentaristka, Jan Novotný, herec, člen činohry Národního

divadla, režisér, pedagog, Rudolf Stárz, herec, člen činohry Národního divadla, Kryštof Eben, matematik a hudebník, Klára Melíšková, herečka, Adam Svatoš, rapper, Jakub Čermák, básník a hudebník, Jan Prušinovský, filmový režisér a scenárista, Kristina Lukešová, herečka a Michal Hejmovský, výtvarník.

Petici 26. července na veřejném slyšení za účasti reprezentantů NP, politiků, úředníků i expertů projednal Senát. Podporu petici výstižně vyjádřil Michal Kučera, poslanec za TOP09: „*Není to park obecní, není to park okresní, není to park krajský. Je to park národní a s ohledem na národní přírodní bohatství, které chrání, o něm musíme rozhodovat.*“

Starosta Kubovy Huti Zbyněk Klose řekl: „*Nejsme obcí uvnitř NP, jsme obcí vedle NP. Rádi bychom byli obcí uvnitř NP, značka NP je důležitá. Zřízení NP byl zásadní impulz pro rozvoj, který na Šumavě máme. Nikdo soudný nemůže zpochybnit význam NP pro ekonomiku území. Problém ale může být v tom, že Šumaváci nejsou ti, kdo podnikání řídí. Piliřem šumavské ekonomiky je ochrana přírody.*“

Zástupce šumavských podnikatelů Jaroslav Neužil řekl: „*Aby Šumava mohla prosperovat, nepotřebuje další výstavbu. Potřebuje lepší veřejnou dopravu a spolupráci podnikatelů. Moji zákazníci přijíždějí kvůli přírodě, ne proto, aby se z oken penzionu dívali na golfové hřiště. Chtějí vidět přírodní procesy.*“

K petici a novele zákona o národních parcích se v Senátu dále vyjádřili zástupci MŽP, poslanecké sněmovny, Jihočeského krajského úřadu, starostové šumavských obcí, ředitel NP Šumava, vědci a další. „Všem na Šumavě záleží a mají ji rádi,“ shrnul příspěvky veřejného projednání starosta Zbyněk Klose.

Petice žádá poslance a senátory, aby přijali takový zákon, v němž v Národním parku Šumava:

- bude hlavním cílem ochrana přírody; ostatní činnosti budou možné do míry, jež neohrozí vzácnou přírodu;
- bude zachována současná rozloha území ponechaného přírodě, tj. 30 % národního parku a stanoveno jeho postupné rozšíření alespoň na nejméně 50 % do roku 2030 tak, jak určoval plán péče o národní park a jak je to obvyklé v ostatních evropských národních parcích;
- bude omezena další výstavba tak, aby nezničila cennou šumavskou krajinu.

V návrhu vládní novely zákona o ochraně přírody, kterou připravil ministr Richard Brabec a o níž budou hlasovat poslanci v září, je beze zbytku naplněn pouze první ze tří požadavků petice. Pozměňovací návrhy, které se snaží požadavkům petice vyjít vstříc, předložil poslanec Jiří Junek (KDU-ČSL). V rozpravě během třetího čtení je podpořila také TOP09. Žádají doplnit vládní návrh o jasný závazek ponechat přírodě nejméně polovinu Národního parku Šumava, a to kompromisně do osmnácti let od schválení novely. Podobný termín - do roku 2030 byl zakotven v dlouhodobém plánu péče o Šumavu, který byl schválen za vlády Miloše Zemana a až donedávna nebyl zpochybňován.

Ochranu šumavské krajiny před developerskou a jinou nevhodnou zástavbou žádá poslanec Jiří Junek v souladu s peticí zajistit zákazem prodeje státních pozemků i na zastavěném území a zastavitelných plochách obcí, zákazem nové výstavby ve volné krajině národních parků a omezením dalšího rozšiřování zastavěného území a zastavitelných ploch obcí.

Obrovský počet lidí, kteří petici podepsali, vyvrací hlasitý, ale mylný názor několika jihočeských a západočeských politiků, že by o Šumavě měli rozhodovat oni, spříznění starostové některých

tamějších obcí či regionální bossové. Ze samotného názvu chráněného území „národní park“, hodnot území i jeho mezinárodního uznání i a z občanské podpory vyjádřené v petici plyne, že význam území zdaleka přesahuje šest obcí s devíti sty obyvateli, které leží v národním parku. Požadavky petice mají podporu i řady lidí z Šumavy.

Čerstvý výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity ukázal, že Češky a Češi velmi cení divoké přírody: celých 71 % lidí tvrdí, že je třeba divokou přírodu v České republice chránit. Požadují její ochranu průměrně na 13 % rozlohy ČR, přičemž ve skutečnosti je u nás příroda ponechána sama sobě na pouhých 0,3 % rozlohy země, převážně právě jen v národních parcích.

Hnutí DUHA opakovaně upozorňuje, že zákon musí - a může - zajistit jak ochranu světového přírodního dědictví, tak kvalitní život místních lidí. Nedávno publikovaná [studie renomované společnosti EFTEC](#) ukázala, že právě rozšíření oblastí ponechaných divoké přírodě a turistům přinese - tak jako v jiných NP světa - vyšší návštěvnost a tím i ekonomický rozvoj šumavských obcí. Obce v Národním parku Šumava mají už nyní průměrně víc než dvakrát vyšší příjem v přepočtu na jednoho obyvatele než je průměr srovnatelných obcí v Plzeňském a Jihočeském kraji a výrazně nižší nezaměstnanost než je celostátní průměr.

Jaromír Bláha, expert na ochranu lesů Hnutí DUHA a člen petičního výboru, řekl: „Přes padesát osm tisíc lidí z celé republiky včetně mnoha lidí z Šumavy dalo podpisem pod petici jasně najevo, že chtějí v Národním parku Šumava divokou přírodu a nepřejí si těžbu dřeva a developerskou zástavbu. Poslanci a senátoři by měli aktuální novelu zákona o národních parcích ministra Richarda Brabce upravit tak, aby žádný další ministr či ředitel parku nemohl v budoucnu nechat vzácné přírodní bohatství zničit. Pro Národní park Šumava to znamená ponechat polovinu jeho území přírodě a turistům a druhou pro šetrné hospodaření místních lidí. Ostatně plán péče schválený za vlády Miloše Zemana počítal, že se tak stane nejpozději do roku 2030. Šumavská příroda je ale natolik krásná a zachovalá, že by to zákonodárci měli udělat ihned.“

Pavel Kindlmann, člen Mezivládní platformy pro biodiverzitu a ekologické služby a člen petičního výboru, řekl: „Potřeba udržet u nás zbytky divoké přírody je zcela nesporná. Pokles biodiverzity a vymírání druhů jsou dnes celosvětovým problémem. Tím, že se ztrácí stanoviště, která nejsou člověkem ovlivněná, ztrácíme nejvíce druhů. Při OSN vznikla proto před čtyřmi lety mezivládní platforma pro biodiverzitu a ekologické služby, která se snaží pokles biodiverzity zastavit. Vědci navrhovaná oblast, jež bude ponechána samovolnému vývoji, je v souladu s těmito snahami OSN.“

Tisková zpráva Hnutí DUHA

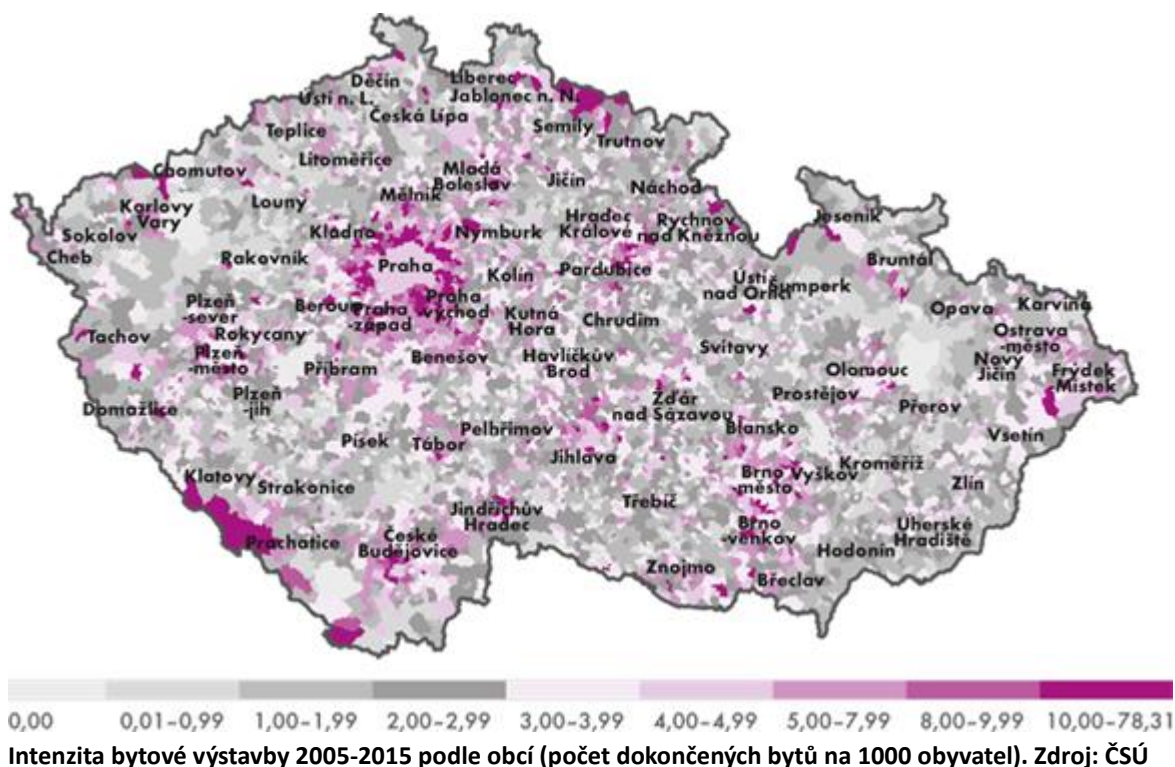
Vědci varují před neřízeným růstem bytové výstavby na Šumavě

„Bytová výstavba na Šumavě patří k nejintenzivnější v celé České republice, přestože počet obyvatel zde výrazně klesá,“ říká předseda platformy Vědci pro Šumavu prof. RNDr. Jakub Hruška, CSc.

Na Šumavě se staví v poměru k počtu obyvatel nejvíce bytů z celé republiky, zatímco počet obyvatel zde výrazně klesá, místy i o desítky procent. Vyplývá to z údajů o intenzitě bytové výstavby, kterou pro roky 2005-2015 zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ).

Mapa zveřejněná v časopise Statistika a My (<http://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2016/04/Cuřínová-mapa1.png>) ukazuje nebývale vysokou relativní intenzitu bytové výstavby na Šumavě, která vysoce překračuje republikový průměr. Upozornili na to členové odborné platformy Vědci pro Šumavu. Ti podrobili analýze primární data zveřejněná na webu Českého statistického úřadu týkající se výstavby bytů (https://www.czso.cz/csu/czso/bvz_cr) a počtu obyvatel (<https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich>) a došli k překvapivým závěrům.

V šumavských obcích Kvilda, Železná Ruda, Borová Lada, Modrava, Nové Hutě, Srní, Prášily a Horská Kvilda (řazeno podle intenzity výstavby v obcích s intenzitou větší než 10 dokončených bytů na 1000 obyvatel, viz mapa) se v letech 2005-2015 postavilo celkem 761 nových bytů. Přesto počet obyvatel těchto obcí klesl z 3227 na 2796, tedy o 15 %.

Nejvíce nových bytů se postavilo v Železné Rudě (485), kde klesl počet obyvatel dokonce z 2118 na 1745, tedy o 21 %. Z obcí, jejichž celý katastr leží přímo v Národním parku Šumava, se nejvíce bytů postavilo přímo na Kvildě (68), kde klesl počet obyvatel ze 167 na 147, tedy o 14 %. Nejvíce obyvatel ubylo v Srní – z 313 na 248 (o 26 %), přestože se tam postavilo 53 nových bytů. Jediné dvě obce v NP Šumava, kde počet obyvatel vzrostl, jsou Modrava (z 52 na 70) při výstavbě 16 nových bytů, a Prášily, kde 32 nových bytů přineslo zvýšení počtu obyvatel, byť pouze ze 142 na 152.

„Je jasné, že dosavadní model bytové výstavby na Šumavě selhal, výstavba se vymyká kontrole a ohrožuje ráz národního parku i celé Šumavy. Trvale usídlených obyvatel ubývá a nová výstavba je tažena velkolepými rekreačními objekty. Vzhledem k vysokým cenám stavebních pozemků je zjevné, že se národní park stává rekreačním či investičním místem movitých zájemců a developerů z celé ČR, což ani ochraně vzácné přírody, ani životu místních lidí příliš neprospívá,“ komentuje situaci předseda odborné platformy Vědci pro Šumavu prof. RNDr. Jakub Hruška, CSc.

„Za zmínku stojí i to, že odliv obyvatel v Železné Rudě, ležící na okraji národního parku, je 21 %, tedy čtyřikrát větší, než u obcí uvnitř parku, kde je to v průměru 5,5 %. To je jasným argumentem popírajícím účelové výroky některých zájmových skupin o tom, že ochrana divoké přírody vyhání místní obyvatele. K úbytku obyvatel v pohraničí samozřejmě dochází v celé republice, ale uvnitř Národního parku Šumava prokazatelně méně než jinde,“ dodává další člen platformy, prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc.

V současné době je v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Novela ve svých ustanoveních zpřesňuje předkupní právo státu na pozemky mimo zastavěná území obcí v národních parcích, přírodních rezervacích a památkách. Toto ustanovení (které je již částečně obsaženo i v současném znění zákona) omezuje nežádoucí intenzivní výstavbu v národních parcích a dalších chráněných územích, a to nejen na Šumavě. S podobným problémem se například již

desetiletí potýkají i Krkonoše. Přesto poslanci ODS Jan Zahradník a Petr Bendl předložili k zákonu pozměňovací návrhy, které by toto předkupní právo státu zcela zrušily.

„Doufáme, že poslancům půjde v zákoně o ochraně přírody opravdu o ochranu přírody, a že tento návrh, nahrávající obchodníkům s pozemky a developerům, nepodpoří,“ dodává prof. Hruška.

Tisková zpráva dvaadvaceti vědců

Nejvíce lidé důvěřují vědcům a ekologům

Podle výzkumu veřejného mínění, který pro Zelený kruh v červnu zpracovala agentura Median, více než polovina české veřejnosti důvěřuje vědeckým a výzkumným institucím. Na druhém místě pomyslného žebříčku popularity se umístily ekologické a nevládní neziskové organizace, kterým svůj hlas dala třetina veřejnosti. Odborům věří více než pětina dotázaných, pro firmy pak platí stejná čísla. Naši zákonodárci se pak dlouhodobě drží na předposledním místě s 16,5 % důvěrou, ještě méně obdrželi zástupci církve.

Z výzkumu dále vyplývá, že 66 % populace chce, aby se volení zástupci více zabývali ochranou životního prostředí. Mezi nimi byli především voliči ANO 2011 a TOP 09, proti byli naopak voliči KDU-ČSL a ODS.

Na dotaz, jakými problémy by se měly ekologické NNO zabývat, 68 % oslovených uvedlo škodlivé látky v prostředí a dále ohrožené druhy zvířat a rostlin a znečištěné ovzduší. Veřejnost naopak nejméně trápí přemíra automobilové dopravy, malá rozloha divoké přírody a potenciálně nebezpečné technologie, jako jsou jaderná energetika nebo geneticky modifikované organismy.

Na otázky odpovědělo 1004 respondentů ve věku 18 a více let prostřednictvím omnibusu. Kromě řešení ekologické politiky výzkum také zkoumal důvěru v české instituce a zájem lidí, kterou problematiku mají řešit neziskové organizace.

Tisková zpráva Zeleného kruhu

Velmi vysoké napětí ve správním řízení

Calla dlouhodobě sleduje přípravu vedení velmi vysokého napětí Kočín – Mírovka, jehož výstavba byla původně zdůvodňována novými reaktory v Temelíně. Jde o 120 km dlouhou novou trasu přenosového vedení 400 kV, tedy toho největšího, které můžete v naší krajině vidět. Má se táhnout od Temelína na

východ na Vysočinu. Zapojili jsme se do všech fází procesu hodnocení dopadů na životní prostředí (EIA), při němž dokonce na základě došlých připomínek vrátilo MŽP dokumentaci k dopracování investorovi, kterým je státní ČEPS, a.s. Poté, co jsou nové reaktory v Temelíně u ledu, by se zdálo, že nebezpečí takové stavby je zažehnáno. Ale zjevně příprava běží dál a začaly se akcentovat jiné, spíše zástupné důvody, proč je vedení zapotřebí. Motivací je, že o náklady 3 miliard korun se s námi, spotřebiteli elektřiny podělí i Evropská unie. Pro související zásadní rekonstrukci

rozvodny Kočín za 2 miliardy korun už firma vybírá dodavatele.

Dalším bodem v itineráři projektu po EIA se nyní stalo správní řízení o výjimkách z ochranných podmínek zvláště chráněných druhů živočichů. V tomto řízení nás ovšem zarazil výčet druhů, pro které investor výjimku požádal. Když jsme ho totiž porovnali s biologickým průzkumem provedeným v rámci procesu EIA, evidentně v něm chybělo několik druhů, které autor průzkumu navrhl. Do žádosti se nedostala dokonce ani chráněná vrba rozmarýnolistá, pro niž ochranné podmínky stanovilo v jednom z bodů dokonce závěrečné stanovisko EIA. Požádali jsme proto o doplnění výčtu o živočichy a rostliny, které biologický průzkum zaznamenal a jeho autor pro ně navrhl výjimku žádat. Jde např. o již zmíněnou vrbu rozmarýnolistou, žebratku bahenní, kuňku ohnivou, skokana zeleného nebo čejku chocholatou. I tak je nalezených chráněných druhů překvapivě málo na to, že elektrické vedení prochází napříč dvěma kraji.

Pro některé chráněné druhy jsme také v našich připomínkách navrhli, jak kompenzovat zásah do jejich prostředí. Obvykle jsme se tak neztotožnili s autorem biologického hodnocení, který se často spokojil s konstatováním, že „smysluplná kompenzační opatření pro tento druh zajistit nelze.“ Žádáme proto např. kompenzační opatření pro zdobence zelenavého, která se týkají kácení biologicky hodnotných dřevin, nebo svižníka polního, pro něhož bychom rádi alespoň na některých místech vytvořili suché otevřené trávníky, jež by se mohly udržovat v rámci péče o koridor pod elektrickým vedením. Tato kompenzační opatření zároveň pomohou i dalším chráněným a ohroženým druhům, které se v trase vedení dozajista vyskytují, ať už je biologický průzkum zaznamenal či ne.

Jako nezbytná podmínka se samozřejmě jeví ustanovení zkušeného biologického dozoru, který bude hlídat dodržování podmínek rozhodnutí a v případě potřeby konzultovat kompenzační opatření s příslušnými odborníky. Nu a nyní jsme velmi vysoce napjatí, které z našich připomínek se dostanou do rozhodnutí krajského úřadu a také zda nakonec vedení bude postaveno bez ohledu na nové temelínské reaktory.

Jiří Řehounek & Edvard Sequens

Velká Británie mění své energetické prognózy

Podle britského provozovatele rozvodné sítě National Grid by Velká Británie mohla zavést solární technologie, elektromobily a baterie mnohem rychleji, než se předpokládalo před rokem. Tento nový výhled do budoucna je součástí rychle se měnícího prostředí energetického systému ve Velké Británii, který byl popsán ve zprávě z roku 2016 [„Budoucí energetické scénáře“ \(Future Energy Scenarios\)](#). Marcus Stewart, vedoucí oddělení pro energetický přehled v National Grid, říká v předmluvě ke zprávě: *„Jsme uprostřed energetické revoluce.“*

Energetická revoluce

Názna toho, že se energetický svět Velké Británie zmítá uprostřed období rychlých a zásadních změn, se objevovaly od začátku roku 2016. Obvykle konzervativní National Grid je poslední z několika průmyslových a vládních skupin, která by použila termín „revoluce“.

Únorová zpráva pro průmyslovou skupinu Energy UK hovořila o nadcházející „revoluci“ podobnou těm,

kteře ovládly telekomunikaci a bankovnictví. V březnu pak Národní komise pro infrastrukturu řekla, že přijetí „chytré energetické revoluce“ by mohlo ušetřit Velké Británii 8 miliard liber ročně až do roku 2030. National Grid si nyní dokáže představit až 39 GW instalované fotovoltaiky do roku 2035, přičemž dnešní instalovaný výkon je kolem 12 GW a ještě minulý rok se uvažovalo jen se 32 GW do roku 2035. Očekávání zvýšeného počtu elektromobilů na silnicích v roce 2035 je stejně dramatické. V porovnání s loňskou zprávou se předpokládá nárůst mezi 23 % až 120 %, který bude záviset na širším ekonomickém a politickém prostředí. Zpráva uvádí, že celkem by se v roce 2035 mohlo na silnicích pohybovat až 8,3 milionů elektromobilů, čili téměř čtvrtina všech vozů.

Letošní scénáře také vůbec poprvé zahrnují významnou budoucí roli pro skladování elektřiny v bateriích. Loňský výhled pouze poznamenal, že ukládání elektřiny je důležité a že brána k nové kapacitě by mohla být odemčena prostřednictvím technologických zlepšení, regulačních změn a dotací. Od letošního roku si „hodnota návrhu na skladování polepšila,“ říká dokument National Grid, který diskutuje zpětnou vazbu od zainteresovaných stran získanou během procesu vyvíjení svého scénáře.

Toto zlepšení má pokračovat. Zpráva Future Energy Scenarios tvrdí, že náklady na lithiové a iontové baterie by se mohly snížit o polovinu do roku 2019, a znovu o polovinu na začátku 20. let 21. století. Pokud bude pokračovat snižování nákladů na baterie a snahy o odstranění regulačních překážek se ukážou jako úspěšné, pak by se výchozí skladovací kapacita elektrické energie ve Velké Británii mohla zvýšit z dnešních 3 GW na 11 GW v roce 2030 a na 18 GW v roce 2040.

Dnešní skladování je téměř výlučně ve formě přečerpávacích vodních elektráren v oblastech Highlands a Snowdonia. National Grid říká, že nová skladovací kapacita bude pocházet zejména z akumulátorů, které se zpočátku používaly na pomoc při spravování sítě a pak se stále více propojovaly s fotovoltaikou pro domácnosti a firmy. Tato nová skladovací kapacita se má kombinovat s nárůstem flexibilní kapacity na výrobu elektřiny, naznačuje zpráva, a vyrovnat variabilní objem výroby elektřiny z větrných a fotovoltaických elektráren.

Propojení elektrizačních soustav s jinými zeměmi bude mít také svůj podíl a opět se vyhlídky v tomto směru zlepšily v porovnání s loňským rokem. Výkonnost se dnes odhaduje až na 23 GW v roce 2030, vedle dnešních 4 GW.

Klesající poptávka

Výhledy státního National Grid do budoucnosti v letošních scénářích se pozměnily také v dalších důležitých ohledech. Pozoruhodně se v nich poptávka po plynu v roce 2030 snížila až na 12 %. Do roku 2040 se předpokládá, že spotřeba plynu poklesne mezi 8 až 33 % ve srovnání s dnešní úrovní.

To vše naznačuje, že National Grid vidí zvyšující se závislost na dovozu zemního plynu ve Velké Británii, jak je zdůrazněno agenturami Reuters a Bloomberg, jako méně závažnou, než se očekávalo v minulém roce.

Letošní scénáře také redukují očekávanou poptávku po elektřině. Poptávka v roce 2030 se nyní očekává nižší až o 5 % než je dnešní úroveň, což přináší úlevu Velké Británii v tom, že již nemá naléhavou potřebu pro nové výrobní kapacity.

Bohužel, ne všechny změny uvedené v letošní zprávě jsou ale pozitivní. Již dlouhou dobu se National Grid držela alespoň jednoho britského scénáře, aby splnila cíl Evropské unie na dosažení 20 % energie z obnovitelných zdrojů z celkové dodávky energie do roku 2020. Nyní to vypadá, že 15 % energie z obnovitelných zdrojů nebude dosaženo před rokem 2022.

Podobně, emise skleníkových plynů se shodují s navrhovaným pátým britským uhlíkovým rozpočtem

pouze v jednom ze čtyř scénářů National Grid, v ostatních se nedaří dosáhnout navrhovaného 57 % snížení do roku 2030 oproti úrovni z roku 1990.

Stojí však za to poznamenat, že Future Energy Scenarios nejsou prognózami. Jsou to zprávy navržené za účelem prozkoumat celou řadu možných budoucích výsledků v závislosti na možných změnách v nákladech, jakožto i na předpokladech ekonomického růstu a politické taktiky.

V minulých letech scénáře jednoduše předpokládaly, že politický rámec bude zajištěn včas, aby mohl být cíl pro obnovitelné zdroje energie splněn do roku 2020. Nyní se její předpoklady snížily v souladu s širšími očekáváními i ze strany samotné vlády, že cíl bude pravděpodobně nemožné uskutečnit.

Jak bylo uvedeno výše, scénáře se snaží udržet krok s realitou rychlých změn v odvětví energetiky. V důsledku toho došlo v posledních několika letech k poměrně velkým změnám v některých aspektech výhledu do budoucna, zejména v souvislosti s novými technologiemi jako jsou fotovoltaika a baterie.

To neznamena, že scénáře jsou špatné, i když předpovídání budoucnosti energetiky je neblaze proslulé svou obtížností. Znamená to však, že obecné trendy ve scénářích je nutno brát jako informativní a ne jako nezpochybnitelná čísla, protože je u nich nepřesnost velmi pravděpodobná.

Jak to prezentuje National Grid: „Ať se stane cokoli se zdroji naší výroby [elektřiny] během příštích 25 let, je důležité si uvědomit, že změny budou pokračovat a pouze tempo těchto změn zůstává neznámé.“

Simon Evans, Carbon Brief, přeložila: Olga Kališová, kráceno

Originál článku: <https://www.carbonbrief.org/national-grid-sees-major-boost-for-solar-electric-vehicles-and-batteries>

O jedné zbytečné cestě za ministrem

Po překvapení z poloviny července, kdy ministr průmyslu Mládek na tiskové konferenci oznámil, že chce nechat hledat úložiště jen na dvou lokalitách na Vysočině namísto na sedmi v celé republice, zároveň pozval na ministerstvo starosty všech dotčených obcí a také členy Pracovní skupiny pro dialog o úložišti. Proto jsem také vyrazil do Prahy, neb ve skupině pracuji nominován Zeleným kruhem. Avšak, kdo třeba kvůli dovolené nebyl, nemusí litovat. Zpětně se ta akce jeví jako ztráta času.

Ministr chtěl zjevně jen uklidnit situaci po své prohlášení. Však také jednání zahájil promítnutím videozáznamu z ní, aby dokázal, že mluvil toliko o návrhu a nikoliv o hotové věci. A zdůraznil, že dokud nebude rozhodnuto, platí stávající stav. Tedy stát hledá na sedmi lokalitách. Ale tam, kde nenajdou souhlasy obcí, nebude žádat o prodloužení platnosti průzkumných území, která skončí s posledním prosincem roku 2016. Výsledky, které nyní Správa úložišť získá, jsou oproti předpokladům velmi omezené. Mnoho prací z projektu se prostě neudělá. A začíná prosakovat, že by Správě úložišť možná stačily pro pokračování jen čtyři lokality.

Jan Mládek pak vyzval obce, aby se pokud možno písemně vyjádřily:

- zda mají vůli pokračovat v činnosti Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti,

- jestli chtějí spolupracovat na návrhu věcného záměru zákona o zapojení obcí do procesu výběru vhodné lokality,
 - a zda mají zájem podílet se na přípravě nařízení vlády o příspěvcích pro dotčené obce
- (celé Mládkovo vyjádření je tu: <http://www.mpo.cz/dokument178423.html>).

Obce ze tří lokalit (Březový potok, Hrádek a po tiskovce ministra i Horka) už Pracovní skupinu opustily. Otázka tedy je, s jakým mandátem bude práce těch zbývajících. Na návrhu zákona zástupci obcí a spolků spolupracovaly mnoho let ve zmíněné Pracovní skupině a teď je (po desetiměsíční prodlevě na MPO) na vládě a posléze bude na Parlamentu, jak se vytvořeného kompromisu chopí. Nabídka na spolupráci proto vypadá, že by z návrhu mohlo být ještě odkrajováno v neprospěch obcí anebo ministroví jeho poradci narychlo něco načrtli na papír, aby se ta cesta do Prahy nezdála všem tak zbytečná.

Nabídka na přípravě nařízení vlády o příspěvcích pro dotčené obce je lákavá pro ty, které chtějí hlavně motivační peníze. Jako v minulosti to bude středobod aktivit Správy úložišť. Ovšem spolupráce má už dopředu omezený rozsah, protože limity kolem příspěvků jsou dané atomovým zákonem.

Zajímavé, že se neobjevila otázka na to nejdůležitější – zda budou obce ochotny spolupracovat na další etapě průzkumů, když celé to setkání mělo být jen kvůli tomu. Čas na odpovědi dal ministr do konce září, což je datum umožňující mu zklidnit situaci do voleb, a když už pak dá na vládu cokoliv anebo nic, nepromítne se to do nich. A také je to čas na lákání lokalit na přísliby větších peněz v budoucnu. Novým atomovým zákonem je totiž stanoven jednorázový příspěvek pro každou obec, na jejímž území bude schváleno chráněné území pro zvláštní zásahy do zemské kůry, na 50 milionů korun.

A protože ministr Mládek si chtěl vyslechnout názory z lokalit, mělo setkání podobu Hyde Parku vystupujících starostů a lidí ze spolků, kdy si každý řekl, co měl na srdci. Někdy to byly doslova perly. Ministr si ale na celé setkání vyčlenil jen hodinu, takže tolik těch názorů zase neslyšel. Ale dozajista díky množství reakcí z lokality Horka musel pochopit svůj omyl, když na oné památné tiskové konferenci prohlásil, že právě zde cítí politickou vůli jít cestou k úložišti.

Starosta Souček z Rudíkova a já s kolegou ze Zeleného kruhu jsme přednesli odůvodněný návrh na zmrazení průzkumů všude, protože by to dle nás bylo ve stávající situaci nejlepší řešení. Posuďte sami.

Edvard Sequens, Calla

Návrh na odložení geologických průzkumů

plánovaných v jednotlivých regionech České republiky v rámci hledání lokality pro hlubinné úložiště vyhořelého jaderného paliva

V relativně krátké době dochází opět k zásadní změně způsobu výběru místa pro budoucí hlubinné úložiště vyhořelého jaderného paliva v České republice. Postup státu vyvolává nedůvěru nejen v transparentnost procesu, ale také nejistotu, že nalezené místo bude garantovat nejlepší dostupnou bezpečnost.

Navrhujeme proto zastavit neprůhledně a neférově vedený proces a nejprve dohodnout a ukotvit potřebná pravidla a zákonná garance. V případě politické vůle nemusí být přestávka příliš dlouhá. Obavy, že by nemohl být naplněn cílový termín pro spuštění hlubinného úložiště do provozu, se zdají být liché. V harmonogramu přípravy jsou vidět časové rezervy. Jestliže v roce 2035 po několika letech fungování podzemní laboratoře má být zahájena EIA pro stavbu hlubinného úložiště na finální lokalitě, očekává se její

ukončení a předložení dokumentace k územnímu řízení až v roce 2040 a předložení dokumentace ke stavebnímu řízení v roce 2045, výstavba pak až od roku 2050. Tak dlouhé vedení zmíněných správních řízení se nedá předpokládat ani při aplikaci dnešní legislativy nehledě na intenzivní snahy povolovací procesy urychlit.

Během moratoria na geologické průzkumy požadujeme provést odpovědný výběr bezpečného řešení nakládání s jaderným odpadem a nastavit transparentní proces s účinným zapojením obcí a jasnými podmínkami:

- Dokončit proces hodnocení vlivů návrhu Aktualizace koncepce nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem na životní prostředí (tzv. SEA) a výslednou koncepci schválit vládou. Využít procesu SEA k co nejširší diskusi možných variant naložení s vyhořelým jaderným palivem. Poctivě porovnat a zvážit všechna rizika a přínosy uskutečnitelných řešení. To, které bude upřednostněno, by mělo mít co nejmenší dopady na životní prostředí a do života lidí v dotčených obcích. Nově také přehodnotit jednotlivé časové milníky obsažené v koncepci. Bude-li tou preferovanou variantou i nadále příprava hlubinného úložiště, definovat základní minimální požadavky na něj.

- Přijmout zákon, který zajistí, aby obce i veřejnost mohly účinněji hájit své oprávněné zájmy při rozhodování o nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem. Projekt hlubinného úložiště je natolik výjimečný svými dopady, ale i délkou své přípravy, že souhlas obyvatel dotčené lokality je zcela samozřejmě součástí povolování úložiště v zemích, které již v jeho přípravě pokročily. Rovněž (evropská) směrnice Rady 2011/70/EURATOM požaduje, aby se veřejnost mohla účinně účastnit rozhodování týkajícího se nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem.

- Pro případ dalšího výběru hlubinného úložiště po odborné oponentuře stanovit nezpochybnitelná kritéria výběru a to nejen geologická, ale i bezpečnostní, socioekonomická a environmentální. Proces výběru pak předem definovat tak, aby byl objektivní a zcela transparentní.

MALÝ OPRAVNÍK BIOLOGICKÝCH OMYLŮ

Desatero nejpříšerovatějších příšerností přírody

Server Idnes.cz přinesl před prázdninami v rubrice „Mazlíčci“ objevný text „Desatero nástrah české přírody“, jenž pojednával o „čistě potenciálních hrozbách, které člověk může svým chováním prakticky vynulovat.“ Nepřekvapilo klíště, jediná skutečná hrozba našich lesů, ani další vybrané druhy – prase divoké, včela, zmiije, muchomůrka zelená či nová mediální hvězda západnice jedovatá (u ní ovšem rada „nedotýkat se neznámého hmyzu“ moc nepomůže, neb jde o pavouka).

Zatímco naši generaci v učebnicích strašili záměnou borůvek za vraní oko čtyřlísté, dnešní falešnou borůvkou se podle paní redaktorky stává rulík zlomocný. Přestože Idnes.cz ve starším textu „Není bobule jako bobule. Smrt si nevybírám“ tvrdí, že rulík si „rozhodně s ničím nespletete.“

Opravdový šok jsem prožil, když jsem v desateru našel hned čtyři šelmy – lišku, medvěd, rysa i vlka (poslední dva sdílí odstavec, aby to početně vyšlo). Vždyť ČR je z hlediska vztekliny „nákazy prostým státem“ od roku 2002 a medvědi se k nám zatoulají maximálně dva ročně. Odstavec o rysovi se pak věnuje hlavně tomu, že ho v životě neuvidíme, často končí pod koly aut a za setkání s ním máme být vděční. Inu, najít v naší přírodě deset nebezpečných druhů je opravdu tvrdá řehole.

Jiří Řehounek

Hledá se plch velký

Foto: Marcus Ostermann

V loňském a letošním roce probíhá mapování výskytu plcha velkého v ČR. Řada údajů o výskytu tohoto vzácného a ohroženého druhu přitom přichází od veřejnosti. Ta se může zapojit posíláním svých pozorování a fotografií odborníkům z ALKA Wildlife a Univerzity Palackého. Plši žijí v listnatých lesích, nejraději mají bučiny a doubravy, řada z nich ale obývá i lidská obydlí – chaty, chalupy, kůlny, včelí úly - a tak se s nimi lidé mohou setkat.

Plši jsou známí jako malé „noční veverka“ s huňatým ocasem a velkýma očima, které je možné vidět v ptačí budce, včelím úlu, zahradním domku, nebo v noci budí všechny okolo sebe na víkendové chalupě. Někdy pozlobí

hlukem, jindy přehryzanou elektroinstalací. Pokud na něj ale narazíte v noci v lese, poskytnou Vám úžasný zážitek jako někde v pralese: pobíhají vysoko v korunách stromů, loupou semena stromů, jejichž zbytky na vás padají a intenzivně na sebe pískají.

„Většinou je možné potkat se s plchem velkým nebo plšíkem lískovým. V ČR ale žijí čtyři druhy plchů, kromě zmíněných dvou jsou to ještě dnes již velmi vzácné druhy - plch zahradní a lesní.“ uvádí odborník na tyto druhy, Peter Adamík z Univerzity Palackého v Olomouci. Všichni jsou to malí až středně velcí hlodavci s chlupatým ocasem. Rozpoznat jdou podle barvy kožichu. Plšík lískový je rezavě okrový, vypadá jako drobná myška, jen ten ocas má chlupatý. Plch velký je, jak jméno napovídá, náš největší plch a je celý jednolitě šedý. Plch zahradní a lesní mají také šedou srst, ale oba mají elegantní černé pásy přes oči, rozpoznat jdou od sebe podle zbarvení ocasu.

Plch velký je noční savec, který přes den rád zalezde odpočívat do nějaké skrýše. Je to vynikající lezec a převážnou část svého nočního života tráví v korunách stromů. Na konci léta se ukládá k zimnímu spánku a probouzí se až na jaře. V extrémním případě, může prospat až jedenáct a půl měsíce v roce! Ne nadarmo se proto plchům lidově říká „sedmispáči“. Pokud mají v daném roce dostatek potravy, vrhnou 6-7 mláďat, o která se v průběhu srpna starají a společně rychle přibývají na váze. V době před ulehnutím k zimnímu spánku mají dospělí jedinci kolem 200–250 gramů, což je dvojnásobek oproti tomu, s jakou váhou se probouzejí na jaře. Právě na podzim mohou být plši tak vykrmení, až to někdy na pozorovatele působí legračně. Peter Adamík k plchům doplňuje: *„Již staří Římané věděli o tomto podzimním váhovém přírůstku a s oblibou si připravovali jídla z plchů. Dokonce využívali výhod plší hibernace a skladovali si ve studených sklepech, ve speciálních hliněných nádobách, zimující plchy. Takto měli k dispozici čerstvé maso po dobu několika měsíců. Dodnes tradice lovení plchů trvá např. ve Slovinsku nebo Chorvatsku, kde se dosud jedná o běžné a hojné druhy.“*

U nás bohužel patří plch velký mezi ohrožené druhy živočichů. Poznatků o tomto druhu je pro jeho skrytý způsob života poměrně málo, a tak je veden jako „druh vyžadující zvláštní zřetel“, tedy druh, který potřebuje ochranu, ale informace o něm jsou nedostatečné. *„Vlastně se ani přesně neví, kde se aktuálně tento druh v ČR vyskytuje. A také se neví, jaké rizika ohrožují tento druh a co by se pro něj mohlo případně udělat, abychom zajistili jeho dlouhodobou existenci v našich lesích.“* vysvětluje Kateřina Poledníková z ALKA Wildlife, organizace, která aktuálně koordinuje mapování jeho výskytu.

Proto bylo v létě 2015 zahájeno mapování výskytu plcha velkého. Odborníci v listnatých lesích při nočních pochůzkách zjišťovali poslechem jeho výskyt na předem vybraných bodech. V prvním roce mapování se podařilo zkontrolovat 35 % území ČR, přičemž z 224 kontrolovaných faunistických kvadrátů byl plch zjištěn v 74 z nich. V dnešní době, plně chytrých telefonů a kapesních fotoaparátů, se zdá jako další

velmi účinná metoda sběr údajů od veřejnosti. „Od loňského roku jsme získali od veřejnosti 93 záznamů plcha velkého a dokonce jeden údaj o vzácnějším plchu zahradním,“ upřesňuje Peter Adamík. Předběžné výsledky ukazují, že plch velký je hojnější na Moravě než v Čechách. Je možné se s ním potkat jak v Jeseníkách, tak na Dražanské vrchovině, Oderských a Hostýnských vrších i v Bílých Karpatech. Na Znojemsku tvoří enklávu národní park Podyjí. Z Čech jsou prozatím jen roztroušené údaje a souvislejší výskyt byl zaznamenán pouze v Krušných horách a Českém Středoohoří.

V letošním roce mapování výskytu plcha velkého v ČR pokračuje. „Pokud se někdo setkal s plchy, a chce se podělit o svá pozorování, nebo potřebuje poradit, o jaký druh se jednalo, může nám napsat. Nejcennější jsou pro nás samozřejmě fotografie, protože tam je bez pochyb možné určit druh zvířete. Ale i pouhá hlášení pozorování jsou pro nás důležitá. V případě nejistoty nás alespoň navedou na to, kde máme plchy hledat.“ ještě dodává Peter Adamík. Pozorování či dotazy je možné zasílat na tyto kontakty: peter.adamik@upol.cz nebo katerina.polednikova@alkawildlife.eu.

Tisková zpráva ALKA Wildlife

Kvůli bojkotu se od palmového oleje odvrací spotřebitelé i firmy

Výzva ke spotřebitelskému bojkotu výrobků obsahujících palmový olej získala překvapivě silné sympatie mezi českými spotřebiteli i některými výrobci. Výrobky s obsahem palmového oleje odmítá již třetina spotřebitelů a palmového oleje se zřídka stále více výrobců jako například firmy Biopekárna Zemanka, Semix nebo Naturinka. Do aktivní kampaně proti palmovému oleji se zapojilo již přes 80 organizací a tisíce jednotlivců. Vyplývá to z údajů Koalice proti palmovému oleji (KPPO), která sdružuje 180 nevládních organizací, zoologických a botanických zahrad, škol i jednotlivců - zejména biologů, učitelů, lékařů i umělců. Podle KPPO je příčinou odklonu od palmového oleje to, že si lidé více uvědomují ekologické dopady při výrobě i zdravotní rizika.

„Pěstování palmy olejně na obřích plantážích totiž způsobuje nevratnou likvidaci tropických pralesů a prudké zvyšování emisí skleníkových plynů. Palmový olej navíc při nadměrné konzumaci významně přispívá k onemocnění srdce a cév,“ říká hlavní koordinátorka KPPO Martina Skohoutilová. „Přílišná konzumace velkého množství palmového oleje neprospívá našemu zdravotnímu stavu, ani zdraví našich dětí,“ potvrzuje také dětská lékařka Daniela Kuběnová.

„Hrajeme o čas. Každou minutou mizí pralesy. Na palmovém oleji vydělávají pouze velkopěstitelé a potravinářské koncerny, spotřebitelé pak ponесou dlouhodobé následky,“ řekl Stanislav Lhota, který se snaží již několik let řešit negativní důsledky překotného rozvoje palmových plantáží přímo v tropické Indonésii. „Bojkot palmového oleje je individuální i společenská nutnost. Jen tak můžeme předejít dalším nevratným důsledkům pro životní prostředí a lidské zdraví.“

Kromě spotřebitelů a firem však začíná být aktivní i tzv. palmová lobby, tedy firmy finančně zainteresované na výrobě a používání levného palmového oleje na úkor životního prostředí a zájmu spotřebitelů. „Palmová lobby se nyní snaží veřejnost zmást zdánlivě odborně postavenými argumenty, případně strhnout pozornost spotřebitelů jiným směrem,“ uvedl odborný poradce KPPO David Číp.

Nejrychlejší a nejjednodušší způsob, jak začít brzdit poptávku, a tím i zastavit překotný rozvoj nových plantáží vznikajících na úkor pralesů a s ním spojené zdravotní důsledky, je bojkot potravinářských výrobků obsahujících palmový olej. Právě potravináři spotřebují zhruba 75 % celosvětové produkce palmového oleje. A právě u potravin díky povinnému uvádění konkrétního druhu oleje na obalu může spotřebitel velmi snadno přimět výrobce k tomu, aby brali ohled na životní prostředí i zdraví konzumentů. KPPO usiluje také o omezování palmového oleje v kosmetice, drogerii, krmivech a biopalivech. Právě u biopaliv je v současnosti zaznamenán výrazný nárůst poptávky, který však zatím v žádném případě nepřevyšuje celosvětovou spotřebu palmového oleje v potravinářském průmyslu. Koalice se proto rozhodla vydat toto prohlášení, které je reakcí na některé nepřesnosti až nepravdy, které se začínají objevovat v různých médiích.

Dvanáct stručných odpovědí na nejčastější otázky:

1. Pochází informace o zanedbatelném vlivu potravinářství na ničení pralesů z hodnověrného zdroje?

Posuďte sami. Podle obsahové analýzy většina informací o údajném minimálním vlivu na deštné pralesy pochází od Jiřího Bráta, který mimo jiné pracoval pro nadnárodní korporaci Unilever, celosvětově jednoho z největších odběratelů palmového oleje. Tato firma odebírá olej i u jedné z firem čelících vládním sankcím za nelegální požáry na jejich koncesích. Pan Brát ve svých komentářích o výrobě potravin nezmiňuje inovativní technologie při nahrazování palmového oleje a nezřídka hovoří v rozporu se současnou realitou v ochraně přírody. Vyjádření Koalice proti palmovému oleji se opírá o stanoviska desítek nezávislých biologů, z nichž někteří působí přímo v místech produkce palmového oleje, dále nevládních organizací, zoologických a botanických zahrad, lékařů, výživových poradců, technologů a dalších odborníků, kteří nejsou s palmářskou lobby žádným způsobem propojeni.

2. Je tuzemský potravinový průmysl spoluodpovědný za likvidaci pralesů?

Ano. Dle dat USDA se téměř 75 % světové produkce palmového oleje využívá v potravinářském průmyslu a zhruba 25 % jde do biopaliv. Na úrovni EU do biopaliv míří téměř polovina palmového oleje. Dle studie IISD v roce 2012 to samé platí pro ČR. Ačkoli podíl biopaliv za posledních deset let razantně vzrostl, absolutní množství dovezeného palmového oleje do potravin je stále vyšší. Nárůst poptávky po palmovém oleji za poslední tři desetiletí je příčinou rozsáhlé destrukce pralesů, ke které dochází nejčastěji vypalováním. Ničení tropických lesů následně vede ke ztrátě přírodní rozmanitosti a celosvětově výrazně přispívá ke změnám klimatu. Odhaduje se, že Indonésie v za tři týdny vyprodukovala vlivem vypalování více emisí než Německo za celý rok nebo USA za stejnou dobu. Plantáže na nových lokalitách přitom nevznikají pouze z důvodu zvyšující se poptávky po palmovém oleji, ale také kvůli

vyčerpání půdy na starých plantážích. Vzhledem k poškození půdy a vodních zdrojů je obtížné až nemožné založit novou plantáž na stávající lokalitě.

3. Je řešením situace sáhnout po certifikovaném palmovém oleji?

Zčásti ano, ale s rozmyslem. EU je třetím největším odběratelem palmového oleje na světě. Přitom certifikovaného oleje, který by měl garantovat, že plantáže nevznikly na úkor deštných lesů, se zatím bohužel dováží jen malé množství. Ne u všech typů certifikací se navíc jedná o skutečně šetrný palmový olej z dohledatelné plantáže. Navíc v zemích produkce palmového oleje často bují vysoká korupce a nedodržování pravidel pro šetrné pěstování doprovázené porušováním lidských práv. KPPO upřednostňuje omezení spotřeby následované nahrazením palmového oleje ideálně oleji evropského původu. Teprve tam, kde (zatím) nelze palmový olej nahradit, můžeme sáhnout po certifikovaném palmovém oleji. Rovněž se ukazuje, že nasycit celosvětový trh skutečně šetrným palmovým olejem dosud nelze, neb ho není a logicky ani nemůže být při současné obrovské poptávce dostatek. Skutečně šetrný palmový olej lze produkovat pro lokální využití v místě jeho vzniku, případně při uvědomělé spotřebě.

4. Udělala KPPO dobře, když začala svoji kampaň především v oblasti potravin?

Ano. Nejrychlejší a nejjednodušší způsob, jak začít brzdit poptávku, a tím i zastavit překotný rozvoj nových plantáží vznikajících na úkor pralesů, je bojkot ze strany spotřebitelů spočívající v uvědomění si problému. A právě u potravin díky povinnému uvádění konkrétního druhu oleje na obale výrobku je uvědomělé spotřebitelství jednotlivce ve srovnání s využitím palmového oleje v zemědělství nebo palivech jednoduché. Koalice také usiluje o omezování palmového oleje v kosmetice, drogerii, krmivech a biopalivech. Právě u biopaliv je v současnosti zaznamenán výrazný nárůst poptávky, který ale zatím nepředčil celosvětovou spotřebu palmového oleje v potravinářském průmyslu.

5. Je palmový olej neekologičtější olejninou, protože na jednotku plochy produkuje nejvyšší výnosy?

Ne. Nelze srovnávat častými dešti vyluhovanou, na živiny chudou půdu deštných lesů, která mimořádně rychle (během několika let, maximálně desetiletí) podléhá degradaci a erozi, se zemědělskou půdou mírného pásu, která při správném způsobu obhospodařování může poskytovat úrodu tisíce let. Zatímco tropické deštné pralesy představují jen 6 % zemského povrchu, žije zde polovina všech druhů živočichů a rostlin. Jeden hektar tropického deštného pralesa je tak biologicky daleko cennější než jeden hektar lesa mírného pásu. Jediným opravdu ekologickým a trvale udržitelným využitím palmy olejné se jeví její pěstování v malém měřítku pro potřebu lokálního využití, jak ho známe např. z některých oblastí v Africe. Průmyslový (plantážní) způsob pěstování je s lokálním zcela nesrovnatelný a jeho negativní dopady na přírodu, půdy, vodu i místní komunity byly mnohokrát prokázány. Krátkodobější vysoké hektarové výnosy palmy olejné neznamenají, že bude osázeno méně ploch, spíš naopak. To ostatně vyplývá z cílů na další rozšíření produkce palmového oleje o miliony hektarů. Efektivita výroby palmového oleje přináší obrovské zisky, které dále motivují rozvoj tohoto byznysu, ze kterého si (ovšem pouze zdánlivě) každý vezme svůj podíl - na úkor přírodního bohatství, biodiverzity a budoucnosti.

6. Pomáhá palmový olej překonávat chudobu v rozvojových zemích?

Ano pro „vyvolené“, ne pro ostatní. Rozvoj produkce a obchodu s palmovým olejem souvisí nejen s růstem HDP, jak se často zdůrazňuje, ale také s růstem sociálních nerovností a zhoršováním postavení žen v Indonésii. Pro nejchudší obyvatele rozvojových zemí často představuje průmyslová produkce palmového oleje spíše novodobé otroctví a ztrátu někdejší soběstačnosti v podobě pěstování vlastních potravin (rýže, maniok, lilek, různé ovoce) a rybolovu. Dle zprávy Finnwatch patří k problémům pěstování palmového oleje i výrobci certifikovaných RSPO nedodržování lidských práv ve vztahu k zaměstnancům a praktiky moderního otrokářství nebo vyhýbání se placení daní. V Indonésii je podle odhadů Mezinárodní organizace práce v zemědělství zaměstnáno 1,5 milionu dětí. Nadnárodní korporace připravily lokální komunity o půdu, kterou po generace využívaly k pěstování místních zemědělských plodin, čímž významně ohrožují potravinovou bezpečnost dotčených zemí. Navíc na místní obyvatele dopadají další negativa, např.

zdravotní potíže způsobené agresivními pesticidy užívanými na plantážích, pokles množství zdrojů vody, chemické znečištění vody a jím způsobené (kromě přímo souvisejících zdravotních komplikací) zhroucení rybolovu, sesuvy půdy a záplavy, úmorná vedra v odlesněné krajině, vyšší riziko rozsáhlých požárů. Zároveň je ale trpkou pravdou, že zejména vysoce postavení úředníci a politici v zemích s vysokou mírou korupce (Indonésie, Malajsie) si díky průmyslové produkci palmového oleje pomohli k ziskům, o kterých se průměrnému Evropanovi může jenom zdát.

7. Jsou palmové plantáže jedinou cestou ekonomického a sociálního rozvoje v tropických oblastech?

Ne, zejména ne udržitelného rozvoje. Lidé v rozvojových zemích mají stejně jako my právo na kvalitní zdravotnictví, školství i možnosti vlastní obživy. Je však zcela klíčové podporovat ty způsoby rozvoje společnosti, které v budoucnu nepřinesou místním lidem více problémů než užitku a nezpůsobují obrovské negativní sociální a environmentální externality, které se projevují nejen okamžitě, ale hlavně v dlouhodobém horizontu. Mezi negativní dopady patří nevratné zničení půdy, ztráta a promoření vody chemikáliemi a vykořenění místních komunit včetně rozvrácení jejich lokálních ekonomik i zničení stávajícího i budoucího cestovního ruchu. Studie nositelky Nobelovy ceny za ekonomii Elinor Ostromové ukazují, že pro rozvoj a zajištění důstojného života i pro udržitelné

zajištění regionálního rozvoje a důstojného života je důležité zapojení místních obyvatel do rozvojových programů. Především při správě společných statků (mezi něž patří i ekosystémy) je lidová samospráva většinou efektivnější a udržitelnější než privatizace nebo centralistické zásahy státu.

8. Je palmový olej opravdu nezdravý?

V nadbytku ano. Ačkoli jsou tuky nesmírně důležitou součástí naší potravy, problém spočívá hlavně v jejich nadměrné konzumaci. Palmový olej obsahuje vysoké procento nasycených mastných kyselin srovnatelné s vepřovým sádlem nebo jinými živočišnými tuky. Palmový a zejména palmojádrový olej patří mezi nejméně vhodné rostlinné oleje, srovnatelný je z obecně rozšířených pouze olej kokosový. Přestože byl palmový olej donedávna doporučován jako zdravější alternativa ztužených rostlinných tuků, které obsahují škodlivé transmastné kyseliny, v současné době už existují modernější metody ztužování, při kterých tyto kyseliny nevznikají. Není pravda, že jednostranná konzumace palmového oleje neškodí. Nedávná studie z American Journal of Clinical Nutrition ukázala, že strava s obsahem palmového oleje způsobila ve srovnání se stejným množstvím jiných rostlinných olejů zvýšení ukazatelů spojených s vyšším rizikem chorob (vysoký krevní tlak, infarkt myokardu, mozková mrtvice). Obzvláště děti jsou zranitelné kvůli nízké hmotnosti a množství v jakém se palmový olej v potravinách vyskytuje (navíc často v kombinaci s vysokou dávkou glukózo-fruktózového sirupu a dalších zdraví příliš neprospívajících přídatných látek).

9. Je možné palmový olej v potravinách nahradit?

Ano. Palmový olej lze v potravinářských výrobcích nahradit jinými oleji, ve většině případů dokonce oleji evropského původu. Mezi základní potraviny patří např. běžné pečivo, kde je možná okamžitá náhrada za zdravější druhy olejů bez vzniku technologických komplikací. To samé platí pro studenou kuchyni nebo

smažení, které je však vhodné obecně snížit ze zdravotních důvodů. Řadě firmem se již vyplácí opustit zaběhnuté technologie s nejlépejším olejem na světě a začít vyvíjet nové receptury s nižší ekologickou stopou. Ani ztužování již dnes není problém, neb u tzv. plného ztužení nevznikají transmastné kyseliny.

10. Lze nahradit palmový olej i tam, kde zajišťuje funkci tzv. strukturního tuku?

Ano. Tam, kde palmový olej plní funkci tzv. strukturního tuku (margaríny, čokoládové polevy, náplně), jej můžeme nahradit např. tuzemským (nejlépe bio) máslem nebo zatím častěji jinými exotickými oleji (bambuckým a kakaovým máslem nebo kokosovým olejem). Donedávna jsme ve vyjádřeních firem slyšeli, že palmový olej (např. v sušenkách nebo cukrárenských výrobcích) „nejde“ ničím vhodným nahradit. Některé tuzemské firmy (např. Biopekárna Zemanka), nebo potravinářské školy (např. SPŠ, SOŠ a SOU Nové Město nad Metují) však vyvinuly totiž nové technologie, dokázaly se od palmového oleje zcela oprostit a dnes z toho profitují. SOU v Novém Městě od té doby nestihá uspokojit poptávku po „bezpalmových“ cukrářských výrobcích). Sice dočasným, ale pořád ještě přijatelným řešením, je i snížení množství palmového oleje jeho kombinováním s jinými tuky (viz výše) do doby, kdy se technologické problémy podaří zcela vyřešit (např. některé margaríny). Je ale nezbytné pečlivě dohlédnout na to, aby palmový olej pocházel ze skutečně udržitelných zdrojů, kterými se v současnosti nejvíce blíží plantáže s certifikátem biokvality pod záštitou EU nebo s certifikátem RSPO CSPO Segregated s určením místa původu ke konkrétní plantáži.

11. Je palmový olej problém, který dokáží Češi nějak ovlivnit?

Ano. Na počátku každé změny k lepšímu stojí jednotlivec, který dokáže rozpoznat, konkretizovat a sdílet s ostatními daný problém. Jsme přesvědčeni o tom, že nešetrná produkce palmového oleje má zcela zásadní negativní vliv nejen na přírodu a obyvatele tropických oblastí, ale i na klima u nás doma. A tím myslíme jak vliv na naše počasí v důsledku klimatické změny, tak změny v politice či spotřebitelském chování. Založení „Roundtable on Sustainable Palm Oil“ (RSPO), které má být zárukou udržitelné produkce

palmového oleje a poskytovat zákazníkům pocit, že se nepodílí na ekologické katastrofě, bylo ostatně reakcí na spotřebitelskou kampaň. Země jako Indonésie dnes konečně zavádějí první striktní opatření omezující produkci palmového oleje. Indonéský prezident Joko Widodo například letos vydal moratorium na udělování nových licencí pro zakládání plantáží olejních palm. Ačkoli bylo toto opatření zavedeno v bezprostřední reakci na loňské katastrofální požáry, pravděpodobně by k tomu nedošlo, pokud by proti palmovému oleji nevystupovala indonéská i celosvětová veřejnost. Ke katastrofálním požárům v Indonésii došlo už potřetí, podíl viny plantáží olejné palmy byl vysoký i v předchozích dvou případech (80. a 90. léta), ale žádná opatření proti dalšímu šíření plantáží olejné palmy podniknuta nebyla, protože chyběl tlak veřejnosti. ČR je dnes spolu s Francií, Austrálií, Holandskem nebo Velkou Británií v čele celosvětové snahy o omezení negativních dopadů palmového oleje na naši planetu. Dle výzkumu Českého rozhlasu se dnes palmovému oleji vyhýbá již každý třetí Čech, tudíž v tomto směru patříme opravdu mezi „antipalmářské velmoci“. Navíc po vzoru Francie někteří naši politici napříč politickým spektrem připravují zdanění palmového oleje, který nebyl získán udržitelnějším způsobem. To může zcela zásadně ovlivnit nynější přimíchávání nešetrně získávaného palmového oleje do biopaliv a zároveň zajistit ekonomicky i ekologicky udržitelný stav, kdy jsou domácí oleje využívány lokálně – tedy v místě jejich vzniku bez nutnosti transportu přes půl planety.

12. Je používání palmového oleje v biopalivech problém?

Ano. Koalice proti palmovému oleji usiluje o změnu i v oblasti agropaliv. Je prokázáno, že biopaliva vyráběná ze zemědělských komodit nejsou opatřením šetrným ani k přírodě, ani k lidem. Ve skutečnosti nedochází ke snížení emisí, ale ke zvýšení chudoby v důsledku zvyšování cen za základní potraviny. Těchto faktů si začíná být vědoma i EU, která mění svou politiku. I technologický vývoj postupně směřuje k novým variantám. Světové nevládní organizace před biopalivy z palmového oleje varovaly už před 11 lety (a např. tuzemské Hnutí DUHA před osmi lety) a upozorňovaly, že je to z environmentálního pohledu nesmysl. Jednalo se totiž o projekt nezávislosti státu na dovozu ropy, se kterým začala Brazílie, pak se přidaly USA a nakonec, po několika desetiletích, také evropské země. Environmentální důvody v tom nehrály roli. K problematice biopaliv připravuje KPPO speciální stanovisko.

Tisková zpráva Koalice proti palmovému oleji, <http://stoppalmovemuoleji.cz>

Lehké letní osvěžení ve skleničkách s těžkými kovy

Oblíbené lehké letní nápoje - ať už je to malinovka, ledová káva nebo mojito - nám můžou „ztěžknout“ v hrdle. Na vině ovšem nejsou samotné nápoje, ale skleničky, které v barevných potiscích velmi často obsahují toxické těžké kovy. Arnika v rámci kampaně Jezme bez jedů proměřila několik desítek potištěných skleniček. Zhruba dvě třetiny obsahovaly vysoké koncentrace olova a kadmia. Oproti porcelánovému nádobí (které Arnika prověřovala dříve) byly ve skleněných potiscích běžně naměřeny i dvojnásobné hodnoty olova. Výjimku netvoří ani barvy použité pro vykreslení dětských motivů. Arnika přitom zjistila, že existují bezpečné alternativy k těmto barvám obsahujícím jedovaté látky. Někteří výrobci a prodejci je už dokonce dobrovolně a systémově využívají. Většina se ale stále drží problematických barviv. Nedokonalá je totiž i legislativa, která jim to umožňuje. Změnit to může především tlak spotřebitelů.

„Použití neurotoxického olova nebo karcinogenního kadmia v potiscích skleniček není za situace, kdy jsou na trhu dostupné alternativy, ospravedlnitelné. Takto toxické kovy do zboží, které přichází do styku s jídlem, vůbec nepatří. Většina výrobců ovšem na naše zdraví nedbá a drží se v mantinelech, které stanovuje legislativa,“ vysvětluje vedoucí kampaně Jezme bez jedů Karolína Brabcová.

Z několika desítek prověřovaných skleniček obsahovaly zhruba dvě třetiny vysoké koncentrace olova i kadmia. Naměřeno bylo často i přes 40 000 částic z milionu (ppm: jednotky udávající koncentraci sledované látky nebo prvku (v našem případě olova nebo kadmia) na milion částic měřeného materiálu, v našem případě barevného potisku) olova při bodovém měření XRF rentgenovým spektrometrem. To jsou průměrně asi dvojnásobné hodnoty oproti těm, které Arnika v květnu objevila v porcelánovém nádobí – a už i tyto výsledky byly neblahým způsobem šokující. Přesto ani tyto výsledky paradoxně nepřekračují legislativní limity.

„Naše výsledky jsou o to více alarmující, protože tyto potisky se na sklo nanášejí za nižších teplot než pigmenty v glazuře porcelánu. Současně je běžné, že se při použití sloupnou ať již mytím v myčce, či poškrábáním,“ říká Jitka Straková z Arniky, odbornice na těžké kovy.

Pokud bychom posuzovali tyto skleničky podle jiné legislativy (NAŘÍZENÍ KOMISE (EU) 2015/628), byl by limit pro olovo překročen 80x a takové skleničky by se na našem trhu nesměly objevovat vůbec. Bohužel, toto nařízení sice platí pro předměty, které by „mohly být vkládány do úst“, skleniček se ale netýká.

Vzorky skleniček s vyšším obsahem olova pocházely většinou z menších obchodů s

domácími potřebami z centra Prahy či z větších řetězců jako je obchod s domácími doplňky Nanu Nana.

Odlišný přístup od většiny výrobců a prodejců skleniček zastává IKEA: „*Chceme mít pozitivní vliv na lidi i na planetu ve všem, co děláme, a chceme přispívat i ke snižování šíření nebezpečných látek. Proto používáme materiály, povrchové úpravy a výrobní postupy s co nejnižším dopadem na životní prostředí. Produkce skleněných a keramických výrobků bez příměsí olovnatých pigmentů nijak neovlivňuje kvalitu produktu, a proto jsme od roku 2006 zavedli bezolovnaté potisky. Dnes lze při použití organických barviv dosáhnout stejných barev, které dříve vyžadovaly použití olovnatých nebo kadmiových pigmentů. Z hlediska nákladů i náročnosti výroby jsou nároky stejné. Jediným rozdílem je, že olovnaté sklo má vyšší index lomu než bezolovnaté a je tedy více lesklé,*“ říká Vladimír Víšek ze společnosti IKEA.

Zásadní je nyní tlak spotřebitelů. Výzvu Jezme bez jedů! (jezmebezjedu.cz/vyzva) může podepsat kdokoli, kdo chce tuzemské výrobce, dovozce a prodejce nádobí přesvědčit, že vyhnout se ve svých výrobcích a zboží toxickým látkám stojí za to. Alternativa jsou nejen technicky dostupné, ale i už i prověřené trhem - jak dokazují pozitivní výjimky. Držet se barev obsahujících těžké kovy je tak podle Arniky bezpředmětné a svým způsobem dokonce neomluvitelné.

Tisková zpráva Arniky

POZVÁNKY NA AKCE

Calla Vás srdečně zve na přírodovědné vycházky

„Netopýří safari na Vrbenských rybnících“

se zoologem Radkem Lučanem
(Česká společnost pro ochranu netopýrů & PŘF UK)

Vycházka za netopýry s odborným výkladem spojená s odchytom a pozorováním netopýrů v přírodní rezervaci Vrbenské rybníky. Součástí vycházky bude i určování s pomocí bat detektoru a ukázky živých netopýrů.

Vycházka s odborným výkladem je vhodná i pro děti a potrvá dvě až tři hodiny. Trasa bude sjízdná pro dětské kočárky. V případě špatného počasí se akce přesouvá do prostor centra Cassiopeia na sídlišti Vltava. Sraz zůstává na stejném místě.

Pátek 2. 9. 2016 od 18:45 hod.

Sraz na zastávce českobudějovické MHD U Hvízdala (linky č. 9 a 15)

Více informací: Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice
tel.: 605 066 898, RehounekJ@seznam.cz, <http://www.calla.cz>

Tento projekt je spolufinancován Statutárním městem České Budějovice.

„Kroužkování v Šindlových Dvorech“

S ornitologem Petrem Veselým (PřF JU) a entomologem Jiřím Řehounekem (Calla)

Vycházka zaměřená na poznávání ptáků a dalších zajímavých organismů, jejíž součástí budou ukázky odchytu a kroužkování. Vycházka s odborným výkladem je vhodná i pro děti a potrvá dvě až tři hodiny. Trasa bude sjízdná pro dětské kočárky.

Sobota 24. 9. 2016 od 9:30 hod.

Sraz na zastávce českobudějovické MHD Litvínovice, Šindlovy Dvory, Náves (linka č. 16, vyčkáme příjezdu autobusu MHD v 9:26)

Více informací: Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice
tel.: 605 066 898, RehounekJ@seznam.cz, <http://www.calla.cz>

Tento projekt je spolufinancován Statutárním městem České Budějovice.

Calla a Hnutí DUHA České Budějovice
vás srdečně zvou na besedu z cyklu Zelených čtvrteků

Bobr - náš nový soused či nepřítel?

s Jitkou Uhlíkovou z AOPK ČR

Se stopami přítomnosti bobra evropského se začínáme na našich tocích setkávat čím dál častěji. Přestože jde o druh chráněný zákonem, v Jihočeském kraji je z důvodu ohrožení rybníků jeho lov povolen. Jak může vypadat naše soužití s bobry?

Ve čtvrtek 15. září 2016 od 18:15 hodin

v galerii Měsíc ve dne, Nová ul. 3, České Budějovice.

Více informací:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice

tel.: 384 971 930, calla@calla.cz, <http://www.calla.cz>

Hnutí DUHA České Budějovice, Dlouhá 134, Kaplice, tel: 380 311 459

ceskebudejovice@hnutiduha.cz, <http://www.hnutiduha.cz>

Tato beseda je podpořena Statutárním městem České Budějovice v rámci projektu „Příroda pro všechny“.

Calla Vás zve na besedu

Jak se pozoruje a fotí česká divočina?

Divočina zdaleka nejsou jen národní parky a místa, která člověk neovlivnil. Stačí vědět, jak se koukat, a příroda se vám odmění. Ptáci barevní jak papoušci nebo naopak maskovaní tak, že vypadají jako kůra stromů? Plaché šelmy, které nás potkávají a my o nich ani nevíme? Tajemná zvířata noci a jejich neobvyklé zvuky? Na besedě s fotografem divoké přírody a zakladatelem projektu Setkání s rysem Martinem Tomášem se dozvíte, jak v přírodě pozorovat různá zvířata, jaké zajímavé situace se dají zažít a třeba i jak dobře využít fotografickou techniku.

Ve čtvrtek 3. listopadu od 18,15 do 20 hodin

v galerii Měsíc ve dne v Českých Budějovicích, Nová ul. 3.

Akce se koná v rámci Jihočeských dnů s Krascem za finanční podpory Jihočeské krajské sítě environmentálních center KRASEC a Jihočeského kraje.

Exkurze 14. ročníku cyklu „Přírodou krok za krokem“ pořádaná Blatským muzeem

NETOPÝŘÍ NOC NA HRADĚ V TÝNCI NAD SÁZAVOU

pátek 26. 8. 2016

sraz: Týnec n. Sázavou, hrad, 19:00

NETOPÝŘÍ NOC NA HRADĚ ŠELMBERK U M. VOŽICE

sobota 27. 8. 2016

sraz: hrad Šelmberek, 20:00

zvou na

LETNÍ ŠKOLU KLIMATU, UDRŽITELNOSTI A SOBĚSTAČNOSTI

ve dnech 29. 8. 2016 - 4. 9. 2016 v Centru Veronica Hostětín

Letní škola vám přiblíží témata související se změnou klimatu, uhlíkovou stopou a vaším každodenním životem. Teoreticky i prakticky.

- energetická revoluce
- pasivní domy, úspory energie, obnovitelné zdroje
- hospodaření s vodou (vč. dešťové), čištění vod
- kompostovací toalety
- ekologická domácnost, praktické tipy
- permakulturní a soběstačné zahrady
- lesy a jejich mizení, návštěva soukromé lesní rezervace
- problematika palmového oleje
- vlastní strategie soběstačnosti a snížení uhlíkové stopy

Součástí jsou i exkurze na místa, kde se krůčky k soběstačnosti a hospodaření v souladu s přírodou stávají skutečností. Bližší informace najdete na: <http://skolakus.jdem.cz/>

Škola občanské iniciativy Hnutí DUHA

Čtyři víkendy, které si nechcete nechat ujít. Sdílení zkušeností, praktických znalostí a dovedností, jak aktivně měnit věci k lepšímu.

O co jde?

Škola občanské iniciativy <http://www.hnutiduha.cz/pridejte-se/skola-obcanske-iniciativy> (zkráceně ŠOI) je půlroční vzdělávací program soustředěný zejména do čtyř víkendových setkání. Účastníci se naučí plánovat a vést veřejné občanské kampaně, pracovat s klasickými i novými médii, zapojovat dobrovolníky, získávat na svoji činnost finanční prostředky a mnoho dalšího.

Co, kdy a kde?

Kampaně I.

14. - 16.10.2016 Rychta Krásensko <http://www.lipka.cz/rychta-kontakty?idm=120> (Moravský kras)

Kampaně II., Média

2. - 4.12.2016 Ekocentrum Paleta Oucmanice <http://www.adminhigh.cz/paleta-oucmanice/?rubric=10> (u Ústí nad Orlicí)

Fundraising

3. - 5.2.2017 Junův statek (Sedlec 9, Praha - východ) <http://www.junuvstatek.cz/index.php/ubytovani>

Dobrovolníci a fungování týmu

3. – 5.3.2017 Toulcův dvůr <<http://www.toulcuvdvur.cz/sluzby/stravovani>> (Praha 10)

Všechny informace jsou také zde >> <<http://www.hnutiduha.cz/pridejte-se/skola-obcanske-iniciativy>>

Chceš to zažít?

Přihlaste se do 11. září vyplněním dotazníku

<https://docs.google.com/forms/d/1Zs3be2_wb2rjXiPOTwGGxq2A6OjYT_mg9rmuy357laY/viewform#responses>.

Exkurze napříč národními parky Šumava a Bavorský les 2016

Zajímá vás, jak se vyvíjí příroda, když se jí nechá prostor a čas? Chtěli byste poznat středoevropskou divočinu na vlastní oči a kůži a porozumět tomu, v čem je její nedocenitelná hodnota? Zaznamenali jste spory o kácení v Národním parku Šumava a chtěli byste se přímo v terénu dozvědět více? Chcete se přesvědčit, zda se les po napadení kůrovcem sám obnovuje?

Termín: 24. (středa) – 29. 8. (pondělí) srpna 2016 (příjezd na místo setkání ve středu večer, odjezd v pondělí ráno)

Ubytování ve vlastních stanech v kempech na Soumarském mostě na břehu Vltavy a ve Finsterau na východním okraji Národního parku Bavorský les nedaleko českých hranic. Další informace získáte a přihlásit se můžete u Marcely Povolné: marcela.povolna@hnutiduha.cz.

Zpravodaj **Ďáblík pro své členy a přátele vydává:**

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Naše adresa: Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice

Telefony: 384 971 930, 387 311 381 • **Fax:** 384 971 939

E-mail: calla@calla.cz • **Internet:** <http://www.calla.cz> • Calla je také na [Facebooku](#)

Naše konto: 3202800544 / 0600 GE Money Bank, pob. České Budějovice

IČO: 62536761

Uzávěrka dalšího čísla je do konce srpna 2016. Články posílejte na edvard.sequens@calla.cz.

Databázi odběratelů spravuje Romana Panská. Nechcete-li dostávat tento zpravodaj, napište nám a my Vás okamžitě vyřadíme z adresáře. Chcete-li se přihlásit k jeho pravidelnému odběru, pište na calla@calla.cz.

Všechna starší čísla občasníku Ďáblík najdete na webových stránkách Cally.

Líbil se Vám Ďáblík? Pomozte nám s jeho šířením!

Pošlete ho svým přátelům s nabídkou na pravidelný odběr do e-mailové schránky.

Můžete nám také přispět na vydávání.

Použijte číslo účtu 3202800544 / 0600 a variabilní symbol: 111.

Děkujeme!